

Reformer med revolutionerende konsekvenser

31. oktober 2025

Rune Møller Stahl, Christoph Houman Ellersgaard og Andreas Møller Mulvad

Klima og klasse: Hvordan vi undgår, at klimakampen ender i kulturkløften

Informations forlag

2025

Af Eskil Halberg

Foto fra *Book of Monsters*, 1914.¹ Kolorering, 2025.

Klima og Klasse er en godt formidlet strategisk analyse af, hvordan man inden for det borgerlige demokrati kan danne en bred klassekoalition, der kan skabe politisk legitimitet til en radikal økologisk omstilling af Danmark. Klasse er et spørgsmål om magt. Magt over sit eget liv i klimakrisen og magt til at omdanne samfundet i en grøn retning til det store flertals bedste.

Bogen indeholder grundlæggende tre ingredienser, som jeg formoder er doseret ligeligt fra de tre forfattere: Sociologisk indsigt i magtformationer og klassekomposition. Indsigt i kapitalens politiske magt over produktion og forbrug af verdens ressourcer. Og sidst troen på at demokratiet kan udvides og være udgangspunkt for det store flertals magt over en lille overklasse.

Det handler ikke om kødsovs!

Bogens anslag er en afvisning af, at diskussioner om forbrugsvaner er vigtige for at forstå og gøre noget ved den grønne omstilling. Forbrug – hvad end det er bæredygtigt eller ej – leder altid til identitære og livsstilmæssige markeringer og moralsk udskamning eller selvros. Og vigtigst så lever vi i en økonomi, hvor grønne forbrugsvalg i hovedreglen er dyrere end konventionelle forbrugsvalg. Det ender derfor ofte med at være de velbjegete og

jobsikre, der kan hævde sig over de fattige og dem uden ordentlige job ved at fremvise, hvor økologisk bevidste de er. Det forhindrer ikke bare grøn omstilling, men iscenesætter også politiske konflikter imellem klassefraktioner i den brede befolkning, der burde være på samme side. I stedet for at danne alliancer imellem eksempelvis by og land bidrager fokus på forbrug til ufrugtbare politiske konflikter. Slut med forbrugerpolitik! Endelig!

Klima og klasse hænger omvendt tæt sammen. Dels fordi en lille del af befolkningen bliver rige igennem opretholdelsen af den fossile økonomi. Og dels fordi de rige er dem, der udleder mest og bruger flest ressourcer. Klasser, det vil sige ulige fordeling af indtægt, formue og placering i produktionen, findes i samfundet, uanset om vi vil det eller ej.

Støjbergs forsvar for den lille mand er i klimakampen samtidig et forsvar for den sorte overklasses fortsatte udtømning af naturressourcer og klimaødelæggelser

Nogle engagerede i klimakampen mener, at klassespørgsmålet skaber unødige konflikter i kampen for en bæredygtig omstilling. Ifølge forfatterne til *Klima og Klasse* er politik grundlæggende konflikter imellem forskellige grupper og interesser i samfundet. Hvis vi ikke har øje for klasse modsætningerne som et centralt politisk konfliktområde, dukker de op alligevel, og de progressive får ikke muligheden for at være med til at bestemme, hvilke konflikter der er de centrale i klimakampen, og hvilke vi skal bilægge for at kunne vinde. Vi må med andre ord tænke klassekonflikten med fra starten:

”Klimaforandringerne vil forstærke klassespændingerne i de kommende årtier, simpelthen fordi der bliver færre ressourcer at slå om. Netop derfor skal klasseforskelle ikke ignoreres, men bruges konstruktivt i analysen af den mest effektive klimahandling” (s. 21)

Bogen er virkelig vigtig i den til tider forplumrende debat om kødsovs og privatbilisme, fordi den skærer igennem og insisterer på, at klasse handler om økonomi og ikke om smag.

Formidling er al politisk strategis motor

Klima og Klasse er først og fremmest god formidling. Man fornemmer, at de tre forfattere har brugt mange år på bogens temaer, netop fordi alle de centrale begreber bliver forklaret og anvendt meget enkelt. Klogskab kommer ofte som simple indsigter. Bogens

eneste figur er et skema over klassefraktioner (vist første gang på side 52). Den vertikale akse går mellem den klassemæssige bund og den klassemæssige top. Og den horisontale viser fra venstre dem, der er afhængige af grøn omstilling, og til højre dem, der er afhængige af den fossile økonomi. Dette simple skema bruges igennem bogen til at illustrere både alliancer og konflikter på kryds og tværs af classeskel i klimakampen. Et simpelt og genialt formidlingsgreb, der er enhver undervisers drøm. Skemaets oprindelige idemager må være Bue Rübner Hansen, fra hans batshit jobs-tekst.²

Den fossile kapital har lavet en kulturel alliance med den del af arbejder- og middelklassen, der ved første øjekast har det vanskeligst ved den grønne omstilling. Inger Støjberg og Danmarksdemokraterne taler på den ene side en kulturel kløft op imellem lavtlønsgrupper i landdistrikterne og storbyelitens klimahysteri. Støjberg spiller dygtigt på smagsmarkører og udskamning. Men hun splitter lønmodtagerne imod hinanden i et spørgsmål om smag, i stedet for at etablere en konflikt imellem den økonomiske top og bund i samfundet. Og samtidig er Støjberg en slags skjold eller forsvarer mod kritik af den fossile overklasse, der skal ofre magt og kapital, hvis den grønne omstilling skal blive til noget. Støjbergs forsvar for den lille mand er i klimakampen samtidig et forsvar for den sorte overklasses fortsatte udtømmning af naturressourcer og klimaødelæggelser.

Trepart som eliternes kompromis

I kapitel 3 lærer vi igennem klassekompositionsfiguren, hvordan den grønne og den fossile kapital har indgået en – om ikke andet midlertidig – alliance. Kapitalklassen kan med andre ord godt organisere sig, modsat lønmodtagerne. Grøn klassekamp, men fra oven.

Når storbønders, minkavlernes eller cementaktionærers indtægt rammes, kompenseres der krone for krone. Da det gjaldt værftsarbejdere og syersker, måtte de nøjes med en fyreseddel og et AMU-kursus

Såfremt der politisk skal ske fremskridt for den grønne omstilling, skal det ske så udvandet og langsomt, at ingen i overklassen lider skade. Den grønne kapital skal have skattekrone til støtte og udvikling, imens den sorte kapital skal have skattekrone for at omstille. Og regningen skal sendes nedad i samfundet gennem skattefinansierede kompensationer og undtagelser. Det er alt for lidt, alt for sent. Og den brede befolkning skal betale. Politisk og demokratisk er det helt uholdbart. Den grønne omstilling mister sin opbakning og legitimitet

på den slags politiske kompromiser. Den grønne trepart er eksemplet på dette. Der var reelt ingen ofre for kapitalen. Den bliver kompenseret af skatte kroner. Med andre ord er det de lavtlønnede, der betaler:

”Den grønne trepart bygger på to uskrevne dogmer for, hvordan vi kan gennemføre politiske reformer i Danmark. For det første, at disse skal ske gennem en elitealliance, hvor etablerede interesser sætter dagsordenen for, hvilke løsninger der er mulige. For det andet, at alle reformer kræver, at de største formuer og erhvervsinteresser skal sikres imod økonomiske tab” (s. 143).

Ifølge de tre forfattere er den grønne trepart et klassekompromis imellem den grønne kapital og den sorte kapital. Klimahensyn og den brede befolknings hverdag er stort set ikke en del af kompromiset. Baggrunden er, at modsat andre afgørende treparter, som den er blevet sammenlignet med, er det kapitalklassens interesser, der er altoverskyggende. Den traditionelle trepartsmodel i Danmark blev etableret ved overgangen fra landbrugs- til industrisamfund. Her fik arbejderbevægelsen organiseret en fælles magt, der reelt kunne true sig til indrømmelser. Det var udgangspunktet for, at almindelige mennesker fik en magtfuld indflydelse på den samfundsmæssige transformation i midten af det 20. århundrede.

Den styrke har Danmarks Naturfredningsforening slet ikke. Den grønne trepart bliver med andre ord ikke den grundlæggende forandring, som mange siger. Den kan på ingen måder sidestilles med tidligere grundlæggende ændringer af det danske samfund, fordi det reelt kun er den etablerede magt, der har fået sine interesser igennem.

Klasse er magt og ejendom, ikke smag

Et af de utroligt vellykkede perspektiver ved bogen er, at den ikke reducerer problemet med klasseforskelle til et omfordelingsproblem alene, eller et spørgsmål om smag og uddannelse. Der bliver taget et veltilrettelagt opgør med alle landets Lars Olsen’er, Glenn Bech’er, Johannes Andersen’er og alle de andre, der glemmer, at klassekamp er et spørgsmål om økonomisk magt over samfundet og sit eget liv. Kontrol over penge og ejendom er ikke bare status, men frihed fra vores samfunds stumme tvang. Økonomisk magt giver autonomi i forhold til samfundsmæssig ustabilitet. Det er virkelig befriende, at vi endelig har nogle forfattere, der afliver myten om, at man bliver magtfuld i Danmark af at læse økodigte, vide noget om postkolonial økologisk teori eller være veganer. Denne indsigt giver strategisk rum

til at skærpe de væsentlige konflikter i samfundet. Den egentlige magt i samfundet kommer gennem formue og ejendom. Ikke via smagsdomme og bæredygtigt forbrug.

Tankevækkende nok argumenterer forfatterne lidt i forlængelse af denne pointe for, at ejendomsforhold har en helt udpræget grad af særstatus i de politiske beslutningsprocesser. Hvis ejendomsbesiddere rammes på indtægten som følge af klima- eller miljøpolitiske udviklinger, vil de kompenseres. Denne ret har lønmodtagere ikke:

“ Det paradoksale er, at det kun er ejendomsbesiddere, der kan gøre krav på beskyttelse mod, at deres indtjeningsmuligheder begrænses som følge af globale udviklinger. Når storbønders, minkavlernes eller cementaktionærers indtægt rammes, kompenseres der krone for krone. Da det gjaldt værftsarbejdere og syersker, hvis arbejdspladser i 1990'erne blev udflyttet som følge af globaliseringen, måtte de nøjes med en fyreseddel og et AMU-kursus.

Den grønne trepart er en glimrende case til at illustrere, hvordan klasseforholdene ikke reelt er blevet udfordret. Det grønne kompromis er reelt ikke et klassekompromis, men et elitekompromis.

Hellere Bertelsen end Harnisch

Forfatterne har mildest talt ingen fine fornemmelser for, hvad staten kan eller bør blande sig i politisk og økonomisk. Kent Harnisch, departementschef i Finansministeriet, får et hjertestop, hvis han læser *Klima og Klasse*. Staten skal omfordele, opkøbe fødevarer til priskontrol, og i det hele taget eje, købe, producere og distribuere det ene og det andet, hvis det kan sikre en retfærdig grøn omstilling. I udgangspunktet fint med mig. Hvis ikke staten skal blande sig i økonomien nu med kriser over alt, hvornår så?

Kommer SF, Enhedslisten og Alternativet i gang hurtigt, mener jeg faktisk, at denne bog har opskriften til et systemskifte. Men det kræver, at SF får fingeren ud

Men der bliver nok ikke plads til Kent Harnisch og de andre slipsedrenge fra finansministeriet. Den weberianske embedsmandsmodel, hvor systemet har sin egen retfærdighed og ikke skal

spændes for politikere, må nok lade livet. Derimod ville det være bedre med en Barbara Bertelsen i både finans, erhvervs-, klima-, fødevare- og energiministeriet. Mindst! Med de store politiske ambitioner på statens vegne er der brug for Bertelsens politisering af embedsværket. Der er ikke tid til skeptiske embedsmænd, der sidder på pengekassen og prøver at holde politikere væk fra regnemodeller, råderum og strukturel saldo.

Problemet med staten er jo, at den er langt mere politisk træg, end hvad bogens politiske program lægger op til. Bogens ideer ville kræve et helt nyt embedsværk, der er villige til at intervenere og bruge penge på en helt anden måde, end hvad vi er vant til. Det er på den ene side bogens svaghed, men omvendt er der ikke noget principielt til hinder for de radikale forandringer, som bogen lægger op til. Om end der er brug for en anden slags embedsfolk, der tør gøre, hvad de folkevalgte klimakrigere beder dem om.

En strategisk håndbog for den brede venstrefløj

Måske kan vi ikke nå det til kommunalvalget, men hvis ikke denne håndbog i økologisk klassekamp ligger på alle venstrefløjens kampagnekontorer i god tid inden folketingsvalget næste år, så er centrum-venstre selv ude om det. Kommer SF, Enhedslisten og Alternativet i gang hurtigt, mener jeg faktisk, at denne bog har opskriften til et systemskifte. Men det kræver, at SF får fingeren ud. Overfor Socialdemokratiet virker kun trusler. Trusler om ”brand i gaderne” eller trusler om, at deres vælgere forsvinder til venstre. Fodslæbende grønt røvslikkeri i jagten på ministertaburetter har ingen fremtid. Måske en overborgmester til SF i København kan sætte tingene i skred. Vi har vel lov at håbe.

Jeg har altid haft det lidt bikset med den parlamentariske brede venstrefløj. Men denne bog lokker mig faktisk ind imod det, politikere kalder realpolitikken. Der er her en skitse til noget, der minder om en venstrefløjskoalition, der ville kunne lave ægte politiske forandringer. Gennem en række reformer, der kunne virke revolutionerende. Realpolitik, der kunne sætte skub i tingene. Man ved aldrig på forhånd, hvilke reformkrav der vil vise sig at være revolutionerende. Men et opgør med ejendommens særstatus, en alliance på tværs af land og by og en sprængning af kapitalklassens indvendige alliancer lyder ikke dårligt.

2. Bue Rübner Hansen: ““Batshit jobs” – no-one should have to destroy the planet to make a living”, *openDemocracy*, 11. juni 2019. www: <https://www.opendemocracy.net/en/opendemocracyuk/batshit-jobs-no-one-should-have-to-destroy-the-planet-to-make-a-living/> ↩